

УДК 73.071.1(477)
«20»

DOI:10.30857/2617-
0272.2021.4.12.

ЦИГИКАЛО К. О.

Національна академія образотворчого мистецтва і архітектури

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ПРОЄКТИ ОЛЕКСАНДРА СУХОЛІТА В КОНТЕКСТІ РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОГО МИСТЕЦТВА 1990- Х РОКІВ

Мета: з'ясувати особливості творчості Олександра Сухоліта в контексті розвитку українського мистецтва 1990-х рр.; окреслити основні ідеї скульптурного семінару «Азбука» (1992) та проєкту «Ієрархія простору» (1992), визначити місце постаті скульптора в мистецтві зазначеного періоду.

Методологія. У процесі дослідження застосовувалися такі методи: мистецтвознавчого аналізу, аналіз теоретичних передумов розвитку пластичних ідей з аналізом конкретних творів; синтезу, узагальнення та систематизація отриманої інформації; біографічний метод; методи індукції, дедукції та порівняльного аналізу.

Результати. Представник київської школи скульптури, вихованець КДХІ (нині НАОМА) у 1990-ті роки створив проєкти, які сьогодні розглядають як важливе явище і називають поворотом у мистецтві скульптури останнього десятиліття ХХ ст. У статті описано історію заснування семінарських практик, зазначаються ідеї, яким слідували художники, мету їх роботи. Визначено основні принципи роботи семінару «Азбука», де працювали окрім О. Сухоліта також А. Полоник, О. Рідний, Р. Кухар. Подано докладний опис експозиції виставки семінару «Ієрархія простору», дано коментарі очевидців, відгуки художників, а також мистецтвознавчі відгуки. Увага приділена ідеям скульптора щодо філософії простору та його значення для скульптури: ритміка, лінія, світло, чергування об'єктів у просторі виставкового залу.

Наукова новизна дослідження полягає у виявленні пошуків та експериментів, характерних рис концептуалізму у творах Олександра Сухоліта в контексті розвитку українського мистецтва останнього десятиліття, у введенні у контекст спеціального мистецтвознавчого дослідження скульптурного семінару «Азбука» (1992) та проєкту «Ієрархія простору» (1992) О. Сухоліта.

Практична значущість. Визначено особливості творчого методу художника О. Сухоліта у період 1980–1990-х рр. Дослідження є важливою ланкою в подальшому вивченні історії української скульптури.

Ключові слова: скульптура; українське мистецтво; скульптурний семінар «Азбука»; ієрархія простору; Київський державний художній інститут.

Вступ. Остання чверть ХХ ст. – це новий етап розвитку мистецтва України. У той час сучасне мистецтво було акумульоване переважно в руках молоді. Зміна світогляду та соціально-політичних орієнтирів цілої країни позначилися на культурному житті. Ціле покоління художників, а точніше їх творчість стала провісником майбутніх змін. Оновлення, очевидно, наприкінці 1980-х відбувалася не лише в соціально-політичному контексті. Це була також перебудова художнього мислення, яка, як не дивно, не слідувала, а навіть передувала політичним змінам в країні.

В контексті цього періоду ім'я Олександра Сухоліта займає помітне місце у списку художників молодшої генерації. Недарма його ім'я вписують до тих українських митців, які сформували нове молоде українське мистецтво. До так званої «Нової хвилі» Сухоліт не належав, як і до будь-якого іншого угруповання художників 1990х. Свій слід він залишив як один із авторів проєкту «Азбука», що був відмічений у багатьох мистецтвознавчих публікаціях як новаторський проєкт.

Аналіз попередніх досліджень. Теоретичними джерелами дослідження даної теми стали, у першу чергу,

узагальнюючі праці та мистецтвознавчі статті з історії українського мистецтва. До творчості О. Сухоліта загалом зверталось досить багато дослідників української скульптури ХХ ст. Про групу «Азбука» та їх проєкт писали Д. Десятирик, Я. Хоменко [2, 11]. Ці дослідження цінні тим, що фактично слідує гарячими слідами розвиток образного мислення у період формування художнього методу Олександра Сухоліта у стінах КДХІ (сьогодні НАОМА).

Важливим джерелом як про контекст, так і про скульптора О. Сухоліта у ньому є праці дослідниць Г. Скляренко [10], М. Протас [7–9] та Л. Лисенко [5, 6]. Ці мистецтвознавці були очевидцями тих переломних подій і змін у мистецтві. Дослідники також наголошують на зміні «психології творчості» українських скульпторів 1980-х рр., і підтверджують це прикладом «метаморфози пластичного мислення» у проєкті «Азбука» та виставкою «Ієрархія простору».

У 2000-х роках з'являються праці, які фокусують свою увагу не на академічних проєктах Олександра, а саме на його концептуальних пошуках. Послідовно історію розвитку та трансформації української скульптури викладено в 5 томі «Історії українського мистецтва» (2007) [5]. В статті, присвяченій 1980 – 1990-м рр., автори розглядають через історичну та політичну призму творчість О. Сухоліта та групу «Азбука». Важливим джерелом інформації про цей проєкт залишається можливість спілкування з автором та матеріали отримані з його архіву. Невисвітленим аспектом щодо творчості Олександра Сухоліта є її трансформація в контексті культурних змін кінця ХХ – початку ХХІ століть, а саме – дослідження проєкту «Азбука» та результати низки скульптурних семінарів, які слідували за ним.

Постановка завдання. Метою роботи стало вивчення особливостей творчості Олександра Сухоліта в контексті розвитку українського мистецтва 1990-х рр. Для досягнення означеної мети поставлено такі

завдання: окреслити історичний контекст, в якому художники працювали над проєктом «Азбука»; визначити основну ідею проєкту; проаналізувати характери співвідношення скульптурних об'єктів і виставкового простору.

Результати дослідження. З моменту заснування практики проведення семінарського практикуму «Азбука» минуло вже понад 25 років. Не зважаючи на такий далекий відрізок часу дослідники знову і знову повертаються до проєктів «Азбука» та «Ієрархія простору», щоб описати настрій та атмосферу того моменту в українському мистецтві, коли будь-які ідеї художників могли бути втілені в життя. Така свобода спричинила шквал різноманітних ідей, які іноді доходили до абсурду. Але навіть абсурд став «легальним». І поки одні створювали своє мистецтво мовою постмодерну, яка у пострадянському просторі стала унікальною і специфічною, інші відчували потребу в сміливих експериментах з матеріалом і простором. До таких митців належала група з п'яти молодих художників-скульпторів: Олександр Сухоліт, Олександр Рідний, Андрій Полоник, Роман Кухар і Сергій Дзюба. Вони об'єдналися на початку 1990-х, щоб заново навчитися скульптурі.

Творчість Сухоліта, еволюція його сюжетів і художніх ідей цікавлять дослідників, інтерв'ю та публікації про автора з'являються у періодичних виданнях. Більша частина текстів апелює до раннього періоду творчості митця, на якому зосереджена і дана робота. Тобто до середини 1990-х р. у багатьох інтерв'ю та замітках про художника автори наголошують на проєктах 1990–1994 рр., не оминають увагою семінар «Азбука», як одну з наріжних точок «нової» української скульптури.

Олександр Сухоліт народився у 1960 р. на Чернігівщині. Потім довгий час жив на Закарпатті, закінчив Ужгородське училище декоративно-прикладного мистецтва, а у 1979 р. вступив до Київського державного

художнього інституту (сьогодні НАОМА) на скульптурний факультет. Навчання Сухоліта у художньому інституті стало цілим етапом для професійного формування. Навчання в інституті налаштувало Сухоліта на невпинний пошук, він не просто зчитував та сприймав те, що викладали професори, а навчився дивитися в суть. Через студії у рисунку та скульптурі, читання книг перекидав містки до величних епох мистецтва – класичного періоду мистецтва Греції та архаїки, Відродження. Саме завдяки цьому не поверхневому, а поглибленому вивченню творчості таких гігантів, як Мікеланджело, Леонардо, Джотто і народилося те особливе бачення світу, від якого скульптор не відмовився і сьогодні.

Активна фаза становлення творчості О. Сухоліта припадає на останні десятиліття ХХ століття. Це окремий, характерний своєю самобутністю, період творчості митця, який відділений від наступних етапів творчою паузою, а від попереднього – новими пошуками.

Після успішного, без перебільшення (ще вчорашній студент отримав замовлення від Міністерства культури на скульптуру для Республіканської виставки в Москві, яка згодом потрапила до колекції Національного музею), закінчення академії у 1986 р., Олександр Сухоліт переосмислює значення скульптури. Тепер його пошуки не були сковані рамками академічних постановок. Навіть його дипломна скульптура «Очікування» багатьма була сприйнята як свіжий погляд на вічну тему материнства. Не дивно, адже мистецтво в той історичний період дійсно випередило політичні зміни і почало змінюватися набагато раніше, аніж почала змінюватися політична система.

Академія була одним з осередків цих завчасних змін. В її середовищі з другої половини 1970-х рр., традиційні суспільно-політичні теми зникають, точніше, поступають місце більш затребуваним – ліричним. Молоде покоління спробувало

протиставити героїчному – ліричне, типовому – одухотворене, монументальному – камерне. Серед першопрохідців називають ім'я О. Сухоліта [5].

Політика «перебудови» і «гласності» відкрили перед скульпторами, до того обмеженими рамками ідеології, нові можливості, дозволили по-іншому працювати з формою. Слова «modern» і «contemporary art» перестали бути табуованими. Але варто пам'ятати, що модернізму, як окремого явища у мистецтві Радянського Союзу, не було. В Україні розвивалося унікальна культурна ситуація, аналогій якій не можливо знайти в західноєвропейському мистецтві.

Отже, останнє десятиліття минулого століття стало для українського мистецтва періодом пошуків та експериментів, ініціатива в яких належала молодим митцям, таким як О. Ройдбурд, Т. Сільваші, А. Савадов, О. Голосій, В. Трубіна та інші. До цього списку внесемо й ім'я О. Сухоліта [12].

Закінчення академії, успішний захист дипломного проєкту позначили рубіж між зародженням бачення скульптора та свідомим розумінням себе самостійним митцем. Наступний період творчості неоднозначний і позначений активними творчими пошуками, участю у симпозиумах, зверненням до інших видів мистецтва: живопису, гравюри. Якщо попередній, академічний період позначений роботою над формою, то наступний, про який і піде мова, зосереджений на заглибленні у зміст. Творчість цього періоду можна, з певною натяжкою, назвати концептуальним мистецтвом. Це скоріше пошук відповіді на запитання «Що таке скульптура?».

Щоб відповісти на це непросте запитання Олександр Сухоліт зібрав у своїй майстерні на вул. Верховинній ще кількох скульпторів та разом з ними, як археолог, почав шукати відповіді на ці питання не в книгах, а в далеких епохах та власних відчуттях. Ці пошуки знайшли візуальне вираження в проєктах «Азбука», «Ієрархія

простору» (1992), «Золоте теля» (1994), «Модульний простір» (1994).

Спогад про симпозіум, організований групою під назвою «Азбука», відзначений фактично в кожній книзі і статті про українську скульптуру кінця ХХ ст. Наведемо слова Сухоліта, який зафіксувала у своїй статті 1989 р. про київську скульптуру Людмила Лисенко: «...мистецтво доходить зараз до таких тонких вібрацій, що їх просто неможливо відчувати. Художники віддаляються один від одного. Мені здається, мистецтво сьогодні повинно творитися колективними зусиллями» [6, с. 23].

Вперше група, яка організувалася навколо О. Сухоліта ще протягом пленерів у містечку Седнів, почала працювати на ділянці перед його майстернею у 1992 році. До групи ввійшли, окрім її ідейного наставника, скульптори О. Рідний (Харків), А. Полоник (Донецьк), Р. Кухар та С. Дзюба (Київ). Останній був, варто сказати, найменш активним учасником, тому, вірогідно, в деяких джерелах його ім'я до даного гурту односторонньо не входить. Наприклад, його ім'я не звучить серед учасників групи у статті М. Протас «Українська скульптура в контексті інтеграційних явищ світової культури» [8]. Тому кістяк групи утворювали Кухар, Рідний, Полоник і Сухоліт, Дзюба приєднувався періодично, скоріше через те, що вчився в одній майстерні з Сухолітом і Полоником. Проте Дзюба виявився тим опонентом Олександрові, який був спроможний парировати його філософські думки. Саме для цього він був залучений, як філософ-опонент, якому зовсім не обов'язково ліпити, а можна просто думати, маючи певні професійні знання і навички. Таким чином, Сухоліт випереджаючи час, продемонстрував своє розуміння і наповнення концептуалізму. Він задав багато питань, які щоразу, в процесі маленьких сесій-лекторіїв, повертали Олександра Сухоліта з роздумів про метафізичне до реальності.

Сьогодні в своїх інтерв'ю Олександр Сухоліт наголошує на тому, що академічна освіта мала для нього важливе значення як технічна, початкова, професійна освіта, можливість повчитися у Мікеланджело чи Родена [13]. Він сам прийняв її рамки, дисципліну, правила. Але і в свої молоді роки і сьогодні він все ж бачить багато лакун в цій замкненій і зацикленій системі. Проте без цієї системності неможливо закласти базис для творчості. Створення після закінчення академії проєкту під назвою «Азбука» ніби нова спроба отримати освіту, засновану вже не на набутті технічних знань, а на концептуальних пошуках. Як дитина починає опановувати мову з елементарної і найменшої морфологічної одиниці, так і скульптори вирішили розкласти всі свої знання на найменші елементарні частки і зрозуміти, що ж таке скульптура насправді.

Скульптура, як сьогодні вказує Олександр, це та ж сама людина, але якщо справжню людину створив Бог, то скульптура – це творіння людського «генія». Вона повинна бути природною і народжуватися так само природно, як і все інше на землі. Не дивно, що для свого кола скульптори обрали таку просту і символічну назву. Ніби на базисі того, що було вивчено в інституті художники заново вчаться творити.

«Азбука» вказує на те, що Олександр Сухоліт тяжів до досягнення і пошуків відповідей на запитання: «Чому скульптура є мистецтвом?», «Чому вона впливає на душевне відчуття глядача і самого скульптора?», «Чому подобається те, що створено руками?» Ідеєю «Азбуки» і її завданням відповідно «було зрозуміти початкові форми, як вони працюють» – за словами О. Сухоліта [2]. Поки інші художники, типу А. Савадова, працювали в парадигмі постмодерну, Сухоліт і учасники проєкту «Азбука» почали досліджувати «магічні сфери». Наступним кроком після «Азбуки» став семінар «Ієрархія простору», а за ним однойменна виставка, яка більше

нагадувала мистецьку акцію, аніж репрезентацію пошуків скульпторів.

В процесі обох семінарських практикумів все міфологізувалося, територія майстерні і двору походила на місце археологічних розкопок, де кожен знайдений чи створений предмет був таким же цінним як і музейний експонат (рис. 1). Образною ідеєю стало наслідування доісторичної епохи, вхід до архаїки, до первісного мистецтва [3]. Художники намагалися побудувати модель ідеальних уявлень про структуру простору, тобто вони створювали біблійну схему побудови світу з реальних об'єктів, як слово з літер.

Якщо семінар «Азбука», що проходив на території майстерні, нагадував розкопки, то наступний проєкт «Ієрархія простору» завершився однойменною виставкою. Виставка «Ієрархія простору» відкрилася 1 грудня 1992 року і тривала сім днів, подібно до семи днів створення Землі, описаних у Біблії. «Найтриваліша концептуальна подорож углиб поколінь. Творча група на рівні анонімної гри з об'єктами відтворила уявний музей історії скульптурних цінностей», – зазначає дослідниця української скульптури Людмила Лисенко [5, с. 807]. Напрацювання з майстерні були переміщені у виставковий зал на вул. Горького (сьогодні Антоновича), 102–104 (рис. 2), у галерею «Київ», де власне і проходив семінар.

Жодна з представлених робіт на виставці не була підписана і не мала авторства, а своїм виглядом відсилала думки до архаїки, до наскальних розписів древніх людей і до перших примітивних скульптурок-ідолів. Я. Хоменко детально описує композицію, що створили автори в залі [11]. Формуючи ієрархію простору, художники розмістили на різних рівнях кам'яні глиби різного об'єму та форми, на підлозі лежали капітелі, кам'яні блоки – прообрази древніх саркофагів, височіли вертикальні стовпи-колони, а на тонких металевих підставках розміщувалися

невеликі фігурки, каміння з наскрізними отворами. Відсилки до різних історичних епох і країн: Древній Єгипет, Греція, романська і давньоруська пластика, були всім зрозумілі. Символом вічності і часу в експозиції стало колесо (рис. 3), яке було освітлене променем світла і таким чином виконувало функцію проєктора – свого роду інсталяція. Як каже в одному інтерв'ю сам автор «про інсталяції взагалі мало хто чув – в основному, всі малювали картини. І «Азбуку» сприйняли як прорив» [4, с. 62].

Скульптори розклали виставку на сім етапів, які легко накласти на сім днів творення з Книги буття. Тобто семінар проходив сім днів, сім днів інсталювали об'єкти. Кожен наступний день, за словами автора, це додаткова сфера, шар, нова зміна життєвої ситуації, ущільнення.

Спочатку було інсталюване світло, пластичне рішення світла у просторі, яке саме по собі вже означило простір і стало об'єктом. Світло давало одну вагову категорію, п'ятьма – іншу. У художній системі Сухоліта світло – одна із головних категорій. Неможливо сприймати рисунок без світла, не можна просто креслити щось на папері, потрібно усвідомлювати, що саме відбувається зі світлом. Першого дня стався поділ на праве і ліве. Другого дня художники осмислювати простір, гравітацію. Так щодня надбудовувалась нова сфера, щоб простір отримав значення не фізичного, а естетичного. На це і була направлена мова «Азбуки», це мова естетичної реальності.

Олександр Сухоліт згадує, що процес створення виставки дійсно був магічним. «Пуста галерея. Існує чистий простір, який освітили. Пустий. Раптом в цей простір приносять штир, такий собі громозвід, який означає цей простір, це та вісь про яку каже скульптор. І хоч це скоріше категорія абстрактного, але і абстрактне мистецтво має право на свою формалізацію» (авт. – з інтерв'ю з О. Сухолітом).

Рис. 1. Семінар «Азбука». Фото майстерні скульптора О. Сухоліта. 1992

Рис. 2. Вигляд експозиції виставки «Ієрархія простору». 1992

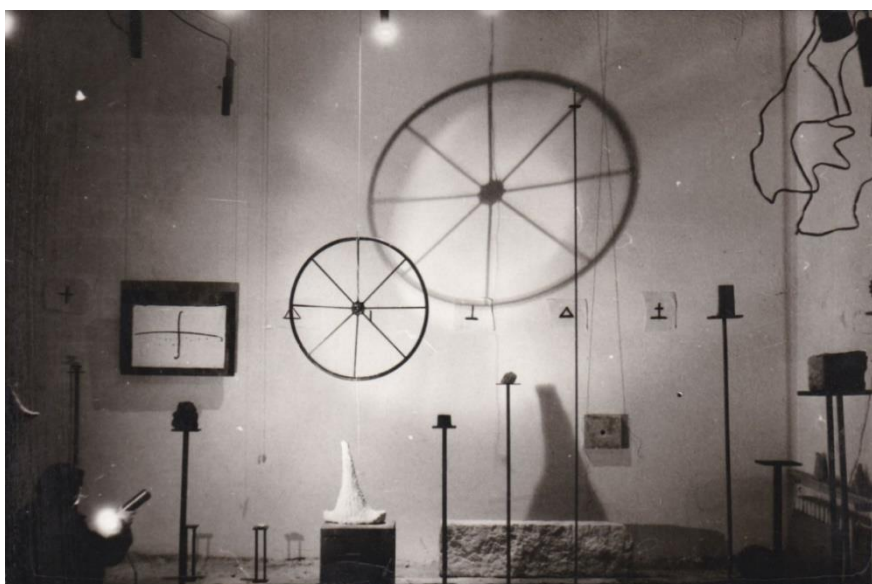

Рис. 3. Семінар «Азбука». Фото майстерні скульптора О. Сухоліта. Колесо, проекція на стіну

До виставки також був підготовлений каталог, який сьогодні дуже складно віднайти. На його обкладинці написана така фраза (наведена мовою оригіналу): «*Она просачивается к нам из темноты. Она манит нас, как учитель нежности и вечности. Усмиряя желанья, развивая подобно спирали нашу сущность, погружая нас в наркотический сон своей нирваны. Мы не можем с ней совладать, мы только робко испытываем ее надвластие и материнское. Свет разделяет нас с ней. Чтобы превзойти его, мы вынуждены с ним считаться. Сосчитав ее до конца, он уступает место, становясь всего лишь старшим-младшим братом. Вместе с ним мы вливаемся в нее, чтобы успокоить энергию Хаоса*» [1]. Абстракція виміряна і означена словами. До того ж на обкладинці каталогу також була вказана і система знаків, кожен із яких означував окремий день і його метаморфозу.

Експонатами цієї виставки стали окрім скульптурних елементів простір і світло. Роль грала кожна деталь, кожен промінь прожектора, висота, на якій поміщали об'єкти. Це була виставка не скульптур, а простору. Навіть в рисунку в його розумінні лінія лягає не на площину, а заглиблюється вглиб листа. Тому, і в «Азбуці» простір був визначений прозорістю, і будь-яка новопривнесена річ повинна примножити прозорість простору. Весь сенс скульптурної мови – це сукупність зусиль, прикладених для того, щоб опрацювати гравітацію, піднести її для пролонгації земного існування вгору, в висоту.

За ідеєю Олександра подібні семінари мали б стати щорічними. Щороку мала б

опрацьовуватися нова тема. Здійсненню задуму завадило те, що поступово від первинного складу учасників залишилося лише троє – А. Полоник, О. Рідний і О. Сухоліт, потім Сухоліт залишився наодинці зі своїми ідеями. Після «Азбуки» було створено ще кілька проєктів, які також можна назвати продовженням «Азбуки». «Адамово дерево» і «Модульний простір» по-своєму опрацьовували ідеї, що проявилися в перших семінарах. «Адамово дерево», наприклад стосувалося антропології в мистецтві.

Висновки. Проєкт-семінар «Азбука» цілком закономірно вписано в історію нового українського мистецтва кінця ХХ століття. «Ієрархія простору» (1992) репрезентувала погляд скульпторів на світ через призму вивчення магічних сфер, естетичного сенсу простору. Олександр Сухоліт в контексті саме цього проєкту може претендувати на звання скульптора концептуаліста. Адже, в цьому проєкті, разом з А. Кухарем, А. Полоником, О. Рідним, Сухоліт ставить більш філософські питання, аніж намагається досягти концептуального звучання виставки. Вони не будували конкретних або узагальнених форм, аби уніфікувати всю скульптурну мову, це було б приречено на крах. А навпаки, розклали вже збудований масив на найдрібніші, часто абстрактні і незрозумілі деталі. Скульпторами «Азбуки» керувало намагання зрозуміти магічну природу естетичного, розкласти все «по полицях», упорядкувати і вибудувати правильні співвідношення, золотий перетин.

Література

1. Азбука. Щоденник семінару "Знак" (каталог VI–XI 1993 р.) (доробок до "Азбуки" п'ятого Дня – +Людина) Символ Віри: Альбом. Київ: Софія, 1993. 20 с.
2. Десятерик Д. Система Сухоліта 1996. URL: <http://www.day.kiev.ua/ru/article/kultura/sistema-suholita> (дата звернення 01.12.2021).

3. Ключковська Г. Цей дивний Сухоліт. *ArtUkraine*. 2009. № 2. С. 118–127.
4. Ключковська Г. Майстерня одного скульптора. *ArtUkraine*. 2011. № 2. С. 80–83.
5. Лисенко Л., Протас М. Скульптура. Мистецтво другої половини 1950-х – 1980-х років. *Історія Українського мистецтва*. 2007. Т. 5. С. 802–827.

6. Лисенко Л. У пошуках загублених зв'язків. *Образотворче мистецтво*. 1993. № 2. С. 22–25.
7. Протас М. О. Українська скульптура ХХ ст. Інститут проблем сучасного мистецтва Академії мистецтв України. Київ: Інтертехнологія. 2006. 278 с.
8. Протас М. Українська скульптура в контексті інтеграційних явищ світової культури. *Українське мистецтво*. 2008. № 4. С. 140–144.
9. Протас М. О. Стилістико-парадигмальна дихотомія української скульптури в контексті культурно-мистецьких явищ ХХ ст. *Студії мистецтвознавчі*. 2003. № 3. С. 100–113.
10. Скляренко Г. Українське мистецтво другої половини 1980–2000-х рр. *Нариси з історії образотворчого мистецтва України ХХ ст.* Київ: Інтертехнологія, 2006. Кн. 2. 656 с.
11. Хоменко Я. История одного обращения, или попытка осмысления творческого феномена Александра Сухолита. *ArtLine*. 1997. № 10/11. С. 70–71.
12. Цигикало К. О. Скульптурний семінар "Азбука" в творчості О. Сухоліта та його значення для сучасної української скульптури. *Тези II Міжнародної наукової конференції. Проблеми методології сучасного мистецтвознавства та культурології*. Київ: ІПСМ. 2020. С. 155–157. URL: http://www.mari.kiev.ua/sites/default/files/conf_doc/s/tesy/2020-12/Tesy-metodology_final.pdf (дата звернення 01.12.2021).
13. Щербенко М. Містичний чорнозем Олександра Сухоліта. *Українська культура*. 2013. № 4. С. 64–67.
5. Lysenko, L., Protas, M. (2007). Skulptura. Mystetstvo druhoi polovyny 1950–1980 rokov [Sculpture. Art of the second half of the 1950s – 1980s]. *Istoriia Ukrainського mystetstva*, 5, 802–827 [in Ukrainian].
6. Lysenko, L. (1993). U poshukakh zahublenykh zviazkiv [In search of lost connections]. *Obrazotvorche mystetstvo*, 2, 22–25 [in Ukrainian].
7. Protas, M. O. (2006). Ukrainska skulptura XX st. Instytut problem suchasnoho mystetstva Akademii mystetstv Ukrainy [Ukrainian sculpture of the twentieth century. Institute of Contemporary Art Problems of the Academy of Arts of Ukraine]. Kyiv, 278 p. [in Ukrainian].
8. Protas, M. (2008). Ukrainska skulptura v konteksti intehratsiinykh yavyschch svitovoi kultury [Ukrainian sculpture in the context of integration phenomena of world culture]. *Ukrainian art*, 4, 140–144 [in Ukrainian].
9. Protas, M. O. (2003). Stylistyko-paradyhmalna dykhotomiia ukrainskoi skulptury v konteksti kulturno-mystetskykh yavyschch XX st. [Stylistic and paradigmatic dichotomy of Ukrainian sculpture in the context of cultural and artistic phenomena of the twentieth century]. *Studii mystetstvoznachchi*, 3, 100–113 [in Ukrainian].
10. Skliarenko, H. (2006). Ukrainske mystetstvo druhoi polovyny 1980–2000 rr. Narisy z istorii obrazotvorchoho mystetstva Ukrainy XX st. [Ukrainian art of the second half of the 1980–2000. Essays on the history of fine arts of Ukraine in the twentieth century]. Kyiv. Book 2, 656 p. [in Ukrainian].
11. Homenko, Ya. (1997). Istoriya odnogo obrashcheniya, ili popytka osmysleniya tvorcheskogo fenomena Aleksandra Sukholita [The story of one appeal, or an attempt to comprehend the creative phenomenon of Alexander Sukholit]. *ArtLine*, 10/11, 70–71 [in Russian].
12. Tsyhykalo, K. O. (2020). Skulpturnyi seminar "Azбука" v tvorchosti O. Sukholita ta yoho znachennia dlia suchasnoi ukrainskoi skulptury. [Sculpture seminar "Alphabet" in the works of O. Sukholit and its significance for modern Ukrainian sculpture]. *Abstracts of the II International Scientific Conference. Problems of methodology of modern art history and culturology*. Kyiv, P. 155–157. URL: http://www.mari.kiev.ua/sites/default/files/conf_doc/s/tesy/2020-12/Tesy-metodology_final.pdf (Last accessed: 01.12.2021) [in Ukrainian].
13. Shcherbenko, M. (2013). Mistychnyi chornozem Oleksandra Sukholita [Mystical

References

1. Azbuka. Shchodennyk seminaru "Znak" (kataloh VI–XI 1993 r.) (dorobok do "Azbuky" piatoho Dnia – +Liudyna) Symvol Viry [Alphabet. Diary of the seminar "Sign" (catalog VI–XI 1993) (work on the "Alphabet" of the fifth day – + Man) Symbol of Faith] Album. Kyiv: Sofia, 1993. 20 p. [in Ukrainian].
2. Desyateryk, D. (1996). Systema Sukholita [Sukholit system]. URL: <http://www.day.kiev.ua/ru/article/kultura/sistema-sukholita> (Last accessed: 01.12.2021) [in Ukrainian].
3. Kliuchkovska, H. (2009). Tsei dyvnyi Sukholit [This strange Sukholit]. *ArtUkraine*, 2, 118–127 [in Ukrainian].
4. Kliuchkovska, H. (2011). Maisternia odnogo skulptora [Workshop of a sculptor]. *ArtUkraine*, 2, 80–83 [in Ukrainian].

chernozem of Alexander Sukholit]. *Ukrainska kultura*, № 4, P. 64–67 [in Ukrainian].

CONCEPTUAL PROJECTS OF OLEKSANDR SUKHOLIT IN THE CONTEXT OF THE DEVELOPMENT OF UKRAINIAN ART IN THE 1990s

TSYHYKALO K.

National Academy of Fine Art and Architecture

Purpose: to find out the features of Oleksandr Sukholit's art in the context of the development of Ukrainian art in the 1990s; to describe the main ideas of the sculptural workshop "Azbuka" (1992) and the project "Hierarchy of Space" (1992), to determine the place of personality in the art of this period.

Methodology. In the process of research, the following methods were used: art history analysis, analysis of the theoretical prerequisites for the development of plastic ideas with the analysis of specific works; synthesis, generalization and systematization of the received information; biographical method; methods of induction, deduction and comparative analysis.

Results. In the 1990s, a representative of the Kyiv school of sculpture, a graduate of the Kyiv State Art Institute (now National Academy of Fine Art and Architecture), projects that today are considered as an important phenomenon and are called a significant point in the art of sculpture of the last decade of the 20th century. The article describes the history of the founding of seminary practices, indicates the ideas followed by the artists, the purpose of their work. The basic principles of the work of the seminar "Azbuka" were determined, where worked O. Sukholit, A. Polonik, O. Ridny, R. Kukhar also participated. In the article is presented detailed description of the exposition of the exhibition of the seminar "Hierarchy of Space", comments of eyewitnesses, reviews of artists, as well as art critics reviews are given. Attention is paid to the ideas of the sculptor regarding the philosophy of space and its significance

КОНЦЕПТУАЛЬНЫЕ ПРОЕКТЫ АЛЕКСАНДРА СУХОЛИТА В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ УКРАИНСКОГО ИСКУССТВА 1990-х ГОДОВ

ЦИГИКАЛО Е. А.

Национальная академия изобразительного искусства и архитектуры

Цель: выяснить особенности творчества Александра Сухолиита в контексте развития украинского искусства 1990-х гг.; описать основные идеи скульптурного семинара «Азбука» (1992) и проекта «Иерархия пространства» (1992), определить место личности Цель: выяснить особенности творчества Александра Сухолиита в контексте развития украинского искусства 1990-х гг.; описать основные идеи скульптурного семинара «Азбука» (1992) и проекта «Иерархия пространства» (1992), определить место личности скульптора в искусстве указанного периода.

Методология. В процессе исследования применялись следующие методы: искусствоведческий анализ, анализ теоретических предпосылок развития пластических идей с анализом конкретных произведений; синтез, обобщение и систематизация полученной информации; биографический метод; методы индукции, дедукции и сравнительного анализа

Результаты. Представитель киевской школы скульптуры, воспитанник КГХИ (ныне НАИИА) в 1990-е годы создал проекты, которые сегодня рассматривают как важное явление и называют поворотом в искусстве скульптуры последнего десятилетия XX ст. В статье описана история основания семинарских практик, указываются идеи, которым следовали художники, цель их работы. Определены основные принципы работы семинара «Азбука», где кроме А. Сухолиита также участвовали А. Полоник, А. Ридный, Р. Кухарь. Представлено подробное описание экспозиции выставки семинара «Иерархия пространства», даны комментарии очевидцев, отзывы художников, а также искусствоведческие отзывы. Внимание уделено идеям скульптора касательно философии пространства и его значению для скульптуры: ритмика, линия, свет, чередование объектов в

for sculpture: rhythm, line, light, alternation of objects in the space of the exhibition hall.

The scientific novelty of the study lies in the identification of searches and experiments, the characteristic features of conceptualism in the works of Oleksandr Sukholit in the context of the development of Ukrainian art of the last decade, in the introduction of the sculptural workshop "Azбука" (1992) and the project "Hierarchy of Space" (1992) into the context of a special art criticism study.

Practical significance. The features of the creative method of the artist O. Sukholit in the period of 1980-1990s are determined. The study is an important link in the further study of the history of Ukrainian sculpture.

Key words: *sculpture; Ukrainian art; sculptural workshop "Azбука"; hierarchy of space; Kyiv State Art Institute.*

пространстве выставочного зала.

Научная новизна исследования заключается в выявлении поисков и экспериментов, характерных черт концептуализма в произведениях Александра Сухоли́та в контексте развития украинского искусства последнего десятилетия, в введении в контекст специального искусствоведческого исследования скульптурного семинара «Азбука» (1992) и проекта «Иерархия пространства» (1992).

Практическая значимость. Определены особенности творческого метода художника А. Сухоли́та в период 1980–1990-х гг. Исследование является важным звеном в дальнейшем изучении истории украинской скульптуры.

Ключевые слова: *скульптура; украинское искусство; скульптурный семинар "Азбука"; иерархия пространства; Киевский государственный художественный институт.*

ІНФОРМАЦІЯ
ПРО АВТОРА

Цигикало Катерина Олександрівна, аспірантка, факультет теорії та історії мистецтва, Національна академія образотворчого мистецтва та архітектури, ORCID 000-0003-1958-1768, **e-mail:** katia2304@gmail.com

Цитування за ДСТУ: Цигикало К. О. Концептуальні проекти Олександра Сухоли́та в контексті розвитку українського мистецтва 1990-х років. *Art and design*. 2021. №4(16). С. 132–141.

<https://doi.org/10.30857/2617-0272.2021.4.12>

Citation APA: Цигикало, К. О. (2021) Концептуальні проекти Олександра Сухоли́та в контексті розвитку українського мистецтва 1990-х років. *Art and design*. 4(16). 132–141.